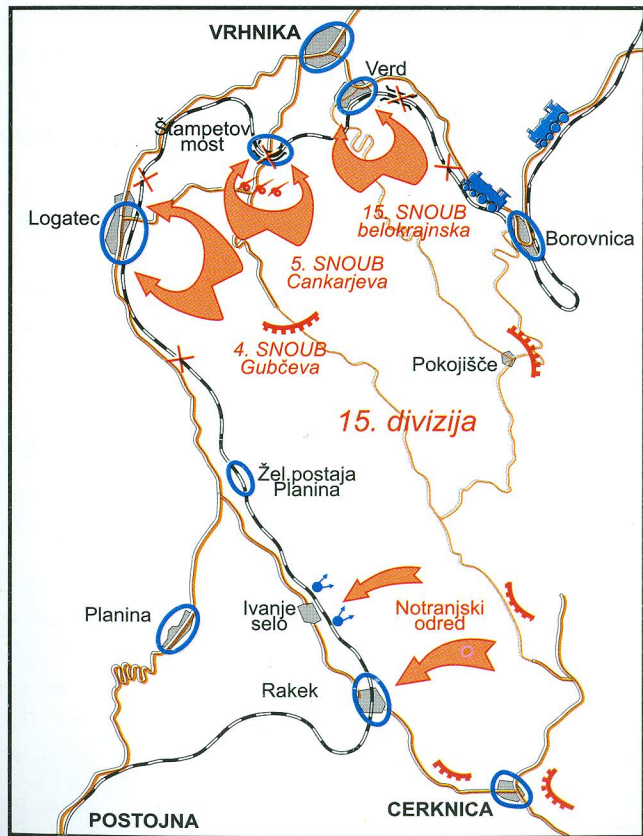

7. korpus - Dolenjska in Notranjska rušenje Štampetovega mostu

Partizani so napadali železniške proge na Dolenjskem od prvih dni upora proti okupatorju. Ob kapitulaciji fašistične Italije so vse tri proge (Grosuplje Kočevje, Grosuplje Novo mesto Metlika in Trebnje Sevnica) povsem uničili in preprečili Italijanom umik težjega orožja oziroma hitri vdor nemških sil. Toda najtrši oreh je bila proga Zidani most Ljubjana Postojna, ki so jo okupatorjevi vojaki trdovratno branili. Najpomembnejša objekta pa sta bila viadukt Štampetov most in most na Savi pri Litiji.

Štampetov most so slovenski partizani prvič napadli 14. oktobra 1943, ko je Tomšičeva brigada uničila nemško-domobransko posadko, porušila del mostu in zaplenila 2 topa ter mitraljez. Drugič je 12. junija 1944 napadla 15. divizija, komaj teden dni po izkrcanju zaveznikov v Normandiji. To je bila prva strateška diverzija v zaslužjeni Evropi, ki je bila povsem usklajena z zavezniškimi interesi in namerami v Normandiji in Italiji. Nosilec napada je bila Cankarjeva brigada, v varovanju napada pa sta bili Gubčeva brigada in 15. brigada belokrajnska ter Notranjski odred. Cankarjevci so uspeli porušiti dober del mostu in pridobiti bogat plen. Posadka je bila povsem razbita. Nemški okupator je potreboval skoraj tri tedne, da znova zasilno usposobil most za promet. Tretjič ga je napadla 18. divizija 26. septembra 1944, ko je 10. brigada Ljubljanska skupaj z jurišnim bataljonom razbila močno utrjeno nemško-domobransko uporišče z velikimi žrtvami, saj je padlo 22 borcev, ranjenih pa je bilo 38 partizanov.

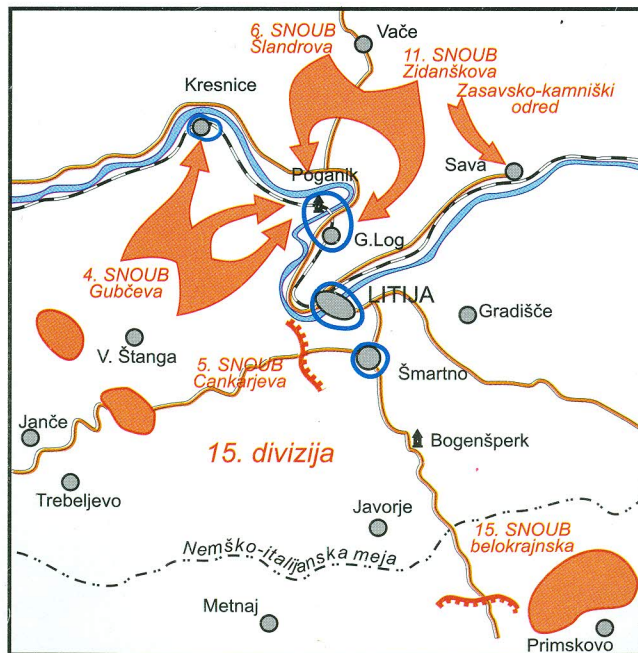

7. korpus in IV. Operativna cona Zasavje Rušenje mosta pri Litiji in uničenje utrdbe Poganik

Napad na most pri Litiji je Glavni štab slovenskih partizanov načrtoval že ob desantu v Normandiji, toda napad so izvedle enote 7. korpusa in IV. Operativne cone šele 20. septembra 1944. Celotna 15. divizija je napadala iz Dolenjske, obe štajerski brigadi Šlandrova in Zidanškova ter Kamniško-zasavski odred pa na levem bregu Save. V napadu je sodelovalo, prvič v Sloveniji skupaj s partizani, tudi zavezniško letalstvo.

Na težišču napada je bila Gubčeva brigada, ki je hkrati napadla most, utrdbo Poganik in oporišče Kresnice. Hrabri Gubčevci so ob podpori skromnega topništva ter med zavezniškim letalskim napadom zavzeli del mostu ob desnem bregu ter ga porušili, hkrati pa likvidirali posadko v gradu Poganik. Napad Šlandrove in Zidanškove brigade na levem bregu je pripomogel k uspehu Gubčeve. Zavezniška letala sicer niso dosegla pričakovanega uspeha, saj so zaradi močne protiletalske obrambe morala bombardirati most z večje višine, so pa opogumili partizane, da so še bolj odločno napadli. Cankarjeva brigada in 15. brigada belokrajnska sta zavarovali napad od morebitnega sovražnikovega napada iz Ljubljane in Stične.

Uspeh je bil izjemen. Železniška povezava med Dunajem in Italijo je bila prekinjena vse do februarja 1945, saj je tudi 18. divizija znova porušila viadukt Štampetov most. Gubčeva brigada je plačala visok krvni davek, saj je padlo 7 borcev, ranjenih pa je bilo 27, med njimi tudi zavezniški častnik stotnik James Godwin iz zavezniške misije pri Glavnem štabu slovenskih partizanov. Gubčevo brigado je Glavni štab znova pisno pohvalil.

Ideja in tekst: Lado Kocijan
Sheme in oblikovanje: Milan Gorjanc

Zveza združenj borcev iz udeležencev

NČB Slovenije
Glavni odbor

S SKUPNIMI NAPORI DO ZMAGE

60 LET

napadov slovenskih partizanov
na železniške proge

Ljubljana, junija 2004

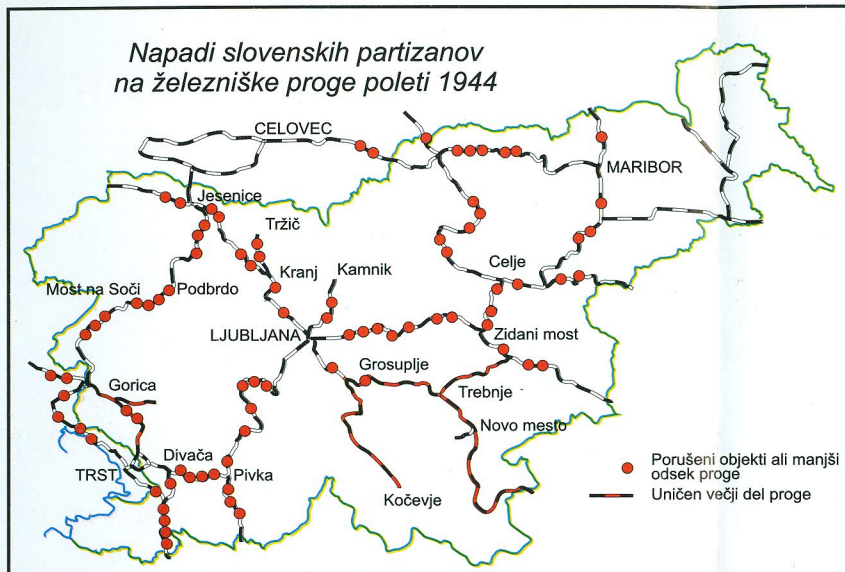
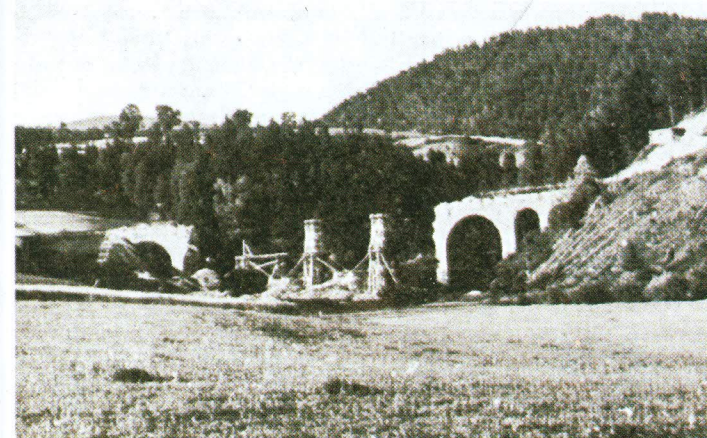
S skupnimi napori do zmage

Območje Slovenije, še posebej komunikacije ba smeri Dunaj Trst, je bilo življenjskega pomena za okupatorje. Zato so bili objekti na železniških progah nenehno tarča napadov slovenskih partizanskih enot.

Sredi leta 1944 so se zavezniki izkrcali v Normandiji, hkrati pa pričeli silovito ofenzivo v Italiji za osvoboditev Rima in da bi razbremenili bojišče v Franciji. Slovenski partizani so neposredno podprli zavezniške napore v Italiji. Nemški okupator je oskrboval svoje enote v Italiji in dovajal okrepiteve predvsem po železnici prek Slovenije. Vse tri operativne skupine NOV in POS 7. korpus, 9. korpus in IV. operativna cona so od junija do konca septembra 1944 nenehno in množično napadale sovražnika na železniških progah, mu prizadevale izgube in ovirale oskrbo ter premike enot.

Kolikšen je bil prispevek slovenskih partizanov skupni zavezniški zmagi in boju proti fašizmu, zgovorno pričajo besede vrhovnega poveljnika zavezniških sil v Sredozemlju, britanskega feldmaršala Wilsona v brzojavki maršalu Titu ob uspešnem rušenju Štampetovega mosta: »Z občudovanjem sem zvedel za zadnje uspehe, ki so jih dosegle vaše enote, posebno one v Sloveniji, in tako pripomogle k operacijam zaveznikov v Italiji in Franciji.

V avgustu 1944 se je vrhovni poveljnik jugoslovanskih partizanov, maršal Tito v Neaplju sestal z britanskim predsednikom vlade Churchillom in ob tej priložnosti je britanski feldmaršal Alexander, vrhovni poveljnik zavezniških sil v Italiji, izrazil željo po tovrstnih operacijah drugod po Balkanu. Maršal Tito mu je vrnil, da lahko »od Soluna do Tržiča«, kar se je tudi zgodilo, ko je skoraj cela skupina armad E cela ostala na Balkanu in njeni ostanki so se predali slovenskim partizanom.

9. korpus Primorska in Gorenjska Napad na železniško progo v Baški grapi

Operacijsko območje 9. korpusa in težišče bojevanja je bilo ob obeh najpomembnejših progah. Proga Jesenice Gorica je bila obvoznica za edini progi proti Italiji. Zato je bila zelo pomembna za nemškega okupatorja, ki je oblikoval vrsto večjih in manjših oporišč vzdolž proge.

V drugi polovici junija 1944 sta obe diviziji (30. in 31.) in vseh sedem brigad 9. korpusa napadli progo od Mosta na Soči do Podbrda. Pred tem pa je 30. divizija porušila viadukt pri Avčah in porušila več sto metrov proge. V napadu na utrjene postojanke je sodelovalo tudi partizansko topništvo. Uničenih je bilo več oporišč, proga pa porušena na več kot 150 krajih. Sovražnik proge ni mogel uporabljati več mesecev. Hkrati so diverzanti in minerji Istrskega, Južno-primorskega in Briško-Beneškega odreda rušili druge proge na Primorskem, tudi v notranjosti in na območju, ki je danes v sosednji Italiji. Operaciji 9. korpusa v Baški grapi je prisostvoval tudi zavezniški častnik podpolkovnik Moore, ki je zapisal: »Mnogi se niti ne zavedate, kako veliko ste pomagali zavezniškimi operacijam z rušenjem proge, ki povezuje Italijo in Nemčijo.«

IV. operativna cona Štajerska, Koroška in Zasavje Rušenje viadukta Dolič in tunela Lipoglav

Prek Štajerske in Zasavja so vodile najpomembnejše železniške proge. Nemški okupator je izkoriščal premogovnike v Zasavju in Posavju ter Velenju. Sočasno je ta proga bila naboljša povezava z njegovimi bojišči v Italiji in na Balkanu. Prvi napad na progo je izvedla že Revirska četa 28. julija 1941. Med najbolj odmevnimi so bile akcija Brežiške čete 4. novembra 1942 pri Blanci, Kozjanskega bataljona pri Grobelnem 18. julija 1943 ter skupni napad Pohorskega in Koroškega bataljona na Otiški vrh 27. oktobra 1943, ko je uničeno 8 lokomotiv in več deset vagonov.

Spomladi 1944 se je 14. divizija po junaškem preboju na Štajersko popolnila z novimi borci, hkrati sta se okrepili tudi Šlandrova in Zidankova brigadi. Vseh 5 brigad in vsi odredi so odločno udarili po železniških progah, samo leta 1944 so štajerski partizani izvedli 457 napadov na proge, do konca vojne pa še 47. Ob zavezniškem izkrcanju v Normandiji in silovitem preboju bojne črte v Italiji so enote 4. operativne cone izvedle obsežni napad na najvažnejše objekte. Tako je Zidankova brigada 18. junija 1944 povsem porušila viadukt pri Doliču na progi Dravograd Celje. Spet je zavezniški častnik major Franklin Lindsay zapisal: »Do mosta smo prišli, ne da bi nas 2 km oddaljena posadka opazila. Ko je eksplodiral prvi naboj, so partizanski mitraljezi udarili na posadko, ki ni intervenirala. Zazijala je več kot 100 m velika vrzel v viaduktu.«

Samo dan pozneje je celotna 14. divizija napadla progo med Poljčanami in Grobelnim, ko je Šerčerjeva brigada uspešno porušila edini tunel pri Lipoglavu, Tomiščeva je poskodovala viadukt pri Zbelovem, medtem ko je Bračičeva brigada krenila na most pri Tremarju. Ni ga uspela porušiti, je pa na več krajih porušila progo med Grobelnim in Štorami. Tudi Pohorski in Koroški odred sta nenehno rušila progo med Dravogradom in Mariborom, nekaj akcij sta celo izvedla na območju, ki je danes v sosednji Avstriji.

